

De stikstofcrisis als natuurcrisis

Er is dit jaar in politiek en samenleving veel commotie over het thema stikstof. In het coalitieakkoord hebben de kabinetspartijen afgesproken om de stikstofuitstoot per 2030 te halveren; dit is nodig om te voldoen aan wettelijke verplichtingen. Minister voor Natuur en Stikstof Christianne van der Wal – voormalig gedeputeerde in Gelderland – heeft eerlijk erkend dat de overheid lang heeft gefaald in het adequaat beschermen van de natuur. Zij presenteerde een kaartje van Nederland met gekwantificeerde doelen voor de stikstofreductie. Veehouders die vrezen voor de toekomst van hun bedrijf kwamen in verzet; hun omgekeerde vlaggen zijn nog steeds op veel plaatsen te zien. In de media is veel gesproken over dit onderwerp. Daarbij voert het bedrijfs-perspectief van de individuele boer vaak de boventoon. De stikstofcrisis is in de eerste plaats een *natuurcrisis*; toch blijkt dit voor media en samenleving een complexe boodschap. De Gelderse ledencommissie wil er graag aan bijdragen om de natuur meer stem te geven.

Waarom zijn stikstofverbindingen zo schadelijk voor de natuur?

Stikstof (N) is een belangrijke voedingsstof voor de groei van planten. In Nederland wordt zeer veel stikstof toegediend aan gewassen in de vorm van zowel dierlijke mest als kunstmest. De hoge concentratie N in mest komt onder meer door de hoge stikstofimport in de vorm van eiwitrijk veevoer, vooral soja. Het gevolg zijn aanzienlijke emissies van stikstof naar de lucht in de vorm van ammoniak (NH₃). De ammoniak slaat neer op natuurterreinen en leidt daar tot bodemverzuring. Er ontstaat een overschot aan stikstof en een tekort aan andere voedingsstoffen zoals calcium, kalium en magnesium. Onze natuur lijdt hier al decennia onder. ‘Fast food’ planten die goed gedijen op stikstofrijke gronden, zoals gras, bramen en brandnetels, krijgen de overhand. Planten die niet zoveel stikstof kunnen verwerken verdwijnen, waardoor de diversiteit afneemt. Via de voedselketen heeft het stikstofoverschot negatieve effecten op de vogelstand en andere fauna. Het kennisnetwerk Soorten.NL brengt momenteel berichten uit over de impact van stikstof op de natuur en verschillende soorten, zie [hier](#). In Gelderland staan natuurtypen als het Kootwijkerzand en de oude eikenbossen op de Veluwe op omvallen. Maar ook niet-beschermde natuur kwijnt weg.

De ‘stikstofcrisis’ en aanpak daarvan in Nederland

Vanaf 1990 is de totale stikstofuitstoot in Nederland meer dan gehalveerd. De afname in de uitstoot van ammoniak uit de landbouwsector, die de natuur het meest schaadt, is echter sinds ongeveer 2010 gestagneerd. Belangrijke oorzaak van de N-problematiek in Nederland is de intensieve wijze waarop wij vee houden (de hoogste veedichtheid van de EU). In 2015 lanceerden rijksoverheid en provincies het Programma Aanpak Stikstof. In mei 2019 haalde de Raad van State met de ‘stikstofuitspraak’ een streep door deze aanpak, die stikstofreductie niet aantoonbaar dichterbij brengt. Na lang politiek gedraal moeten er nu echt ingrijpende maatregelen worden genomen om de stikstofdepositie terug te brengen naar de zogenoemde kritische depositiewaarden (KDW). Deze KDW verschillen per type natuur. Voor individuele boeren die veel hebben geïnvesteerd in hun bedrijf kunnen de noodzakelijke maatregelen een hard gelag zijn. Een harde kern van veehouders en ketenpartijen schildert de stikstofcrisis af als een zuiver juridische crisis, die is op te lossen door de wettelijke bescherming van de natuur af te zwakken en de KDW als toetssteen te laten varen. Echter, de KDW is op dit moment de enig bruikbare indicator als juridische basis onder vergunningverlening en is bovendien een minimumnorm, terwijl juist een actieve inzet nodig is op natuurherstel.

De stikstofcrisis is onderdeel van een bredere ecologische crisis

Vanuit de agrarische sector is er een sterke lobby om de miljarden die de overheid heeft gereserveerd in te zetten voor technologische oplossingen om de stikstofuitstoot te reduceren, zoals ‘emissie-arme’ stallen. Uit onderzoek blijkt echter steeds dat dergelijke technologie in de praktijk minder presteert dan op papier. Tot nu toe hebben zulke innovaties de natuur veelal niet ontlast, maar meer dieren, grotere stallen en meer quota opgeleverd onder bestaande vergunningen. De

landbouw is er dus juist nog intensiever van geworden. Bovendien heeft de gangbare vorm van intensieve landbouw nog veel meer negatieve effecten op de natuur. Voorbeelden zijn de uitstoot van methaan en lachgas uit mest en uit dieren; de uitspoeling van stikstof naar het grondwater en oppervlaktewater in de vorm van nitraat; het hoge gebruik van chemische bestrijdingsmiddelen; en de zeer hoge grondwateronttrekking voor beregening in een droge zomer zoals dit jaar. In het kader van de Europese kaderrichtlijn water moeten we uiterlijk in 2027 zorgen voor voldoende en schoon water; ook hier bungelt Nederland onderaan de ranglijst in de EU. Het is daarom van groot belang om naar de verschillende problemen in onderlinge samenhang te kijken, en de miljarden belastinggeld te besteden op een manier die zowel natuur als boeren een duurzame toekomst biedt. Innovatie kan een rol spelen, maar primair is een transitie naar natuurinclusieve landbouw nodig. Ook verkeer, industrie en bouw stoten stikstofoxiden (NO_x) uit, die schadelijk zijn voor de menselijke gezondheid en voor de natuur. Ook deze sectoren moeten uiteraard hun bijdrage leveren door natuurinclusief te gaan denken en doen.

Wat doet Natuurmonumenten?

Natuurmonumenten acht een nauwe samenwerking tussen de natuur- en landbouwsector van groot belang en onderhoudt veel contact met boeren en hun organisaties. Toen de boerenprotesten verhardden heeft Natuurmonumenten landelijk de keuze gemaakt om zich niet zichtbaar te profileren, om niet de beeldvorming te versterken dat natuur en landbouw tegenover elkaar staan. Tegelijkertijd is Natuurmonumenten de stem van de natuur en verwachten de ruim 800.000 leden en donateurs dat zij deze stem laat horen. Op het moment dat Johan Remkes door het kabinet werd aangesteld als bemiddelaar om met zowel de agrarische sector als natuur- en milieuorganisaties te praten, heeft Natuurmonumenten haar strategie aangepast en de media opgezocht. Samen met andere organisaties werd een duidelijke boodschap afgegeven dat de natuur de basis is van ons bestaan: daar onderhandel je niet over. Daarom moeten we vasthouden aan de doelen in het coalitieakkoord. Tegelijkertijd legt Natuurmonumenten de nadruk op het belang van een integrale aanpak van problemen én op het belang van een goed toekomstperspectief voor de boer. Zie bijvoorbeeld deze artikelen op de [eigen website](#), [NU.nl](#) en [Trouw](#). Ook stuurde Natuurmonumenten samen met andere natuurorganisaties deze [brief aan Remkes](#) en het kabinet.

#Nietzondernatuur: hoe kunnen we de natuur nog meer stem geven?

Op 5 september, de dag dat het nieuwe parlementaire jaar begon, publiceerde Natuurmonumenten samen met andere organisaties een advertentie in landelijke kranten en online met de 'hashtag' #nietzondernatuur. De organisaties willen daarmee laten zien dat er brede steun is in de samenleving voor ambitieus natuurbeleid. Zij vertegenwoordigen immers een achterban van miljoenen Nederlanders die lid zijn van hun organisaties en tienduizenden vrijwilligers die zich actief inzetten voor natuurherstel. Bovendien is natuur niet alleen iets van natuurliefhebbers, maar van ons allemaal. De natuur is geen partij waarvan de belangen moeten worden afgewogen tegen andere doelen; zij is een cruciale randvoorwaarde voor ons welzijn en onze welvaart. Gezonde natuur is ons beste wapen tegen klimaatverandering en noodzakelijk voor schone lucht, voldoende en schoon drinkwater, een gezonde leefomgeving, vitale landbouw en gezond voedsel. Onze LC-voorzitter Patrick Jansen schreef op 2 september in zijn vaste [column](#) voor Trouw over de negatieve gevolgen van stikstof onder de titel 'natuurbescherming is zelfbescherming'.

Toch lijkt het vaak of de stem van economische belangen luider klinkt dan de zachte stem van de natuur, zeker in de politiek en media. Gezonde ecosystemen zijn echter een randvoorwaarde voor onze economie en dat wordt wel eens vergeten. Heeft u een goed idee hoe we het gedeelde belang van een gezonde natuur nog hoorbaarder en zichtbaarder kunnen maken voor een breed publiek? Wij horen graag van u!